

Opinie

Hoe lossen we de (constitutionele) crisis op?

OPINIE

Door prof. dr. Arjen van Rijn

Op het gevaar af dat het begrip aan inflatie onderhevig raakt: na de constitutionele crisis vorig jaar op Curaçao rond het einde van het kabinet Schotte dreigt nu ook Sint Maarten op een constitutionele crisis van vergelijkbare dimensies af te stevenen. Twee weken geleden hebben 8 van de 15 Statenleden hun vertrouwen in vier ministers van het kabinet Wescot-Williams opgezegd. Sindsdien bestaat er onzekerheid over de status van het kabinet en wordt de vraag gesteld of de vertrouwenscrisis behoort te leiden tot nieuwe verkiezingen.

Afgelopen donderdag heeft gouverneur Eugene Holiday in een openbare verklaring de gebeurtenissen tot dusver nog eens op een rijtje gezet en alle betrokkenen opgeroepen 'to do all that is necessary to maintain and protect the integrity of our constitutional democracy and to foster actions in keeping with our constitution based on the rule on law'. Op grond van deze verklaring wordt de gouverneur in de media en op internet een slappe houding verweten, maar dat verwijt is niet terecht. De gouverneur heeft geen bevoegdheid om zelfstandig te handelen. Hij is slechts volgend. De bal ligt in eerste instantie bij de ministers en bij het parlement. Zij moeten de bestaande impasse zelf oplossen. De volgende vraag is dan uiteraard, wát zij zouden moeten doen?

Per 10-10-10 is Sint Maarten een autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. De constitutionele wetgever van Sint Maarten heeft bij die gelegenheid besloten een parlementair stelsel in het leven te roepen. Kern van het parlementair stelsel is dat de regering en de individuele ministers over het vertrouwen van een meerderheid in het parlement dienen te beschikken. Verliest een minister dan wel het gehele kabinet het vertrouwen van de meerderheid, dan moeten zij hun ambt ter beschikking stellen en aftreden. Deze regel is verankerd in artikel 33 lid 2 van de Staatsregeling. Over het dwingende karakter van deze regel kan onder geen enkele omstandigheid discussie bestaan. In deze regel komt het primaat van het parlement tot uiting. Anders dan de leden van de regering, beschikken de leden van de Staten over een rechtstreeks mandaat van de kiezers. Zij vertegenwoordigen

het volk. Daarom is uiteindelijk de mening van de Staten doorslaggevend en kunnen zij een of meer ministers of desnoods het hele kabinet naar huis sturen.

De huidige crisis moet in het licht van deze centrale regel worden opgelost. Deze regel laat geen misverstand bestaan over de richting. Wel biedt de weg daarheen enige ruimte. Naar mijn mening bestaat er overigens wel een koninklijke weg, die uit overwegingen van democratische hygiëne de voorkeur zou behoren te genieten, maar dwingend voorgeschreven is die niet.

Om bij het begin van de koninklijke weg te beginnen: op grond van de brief van 6 mei 2013, waarin drie parlementariërs hun steun aan de huidige regeringscoalitie intrekken en samen met vijf andere parlementariërs hun bereidheid verklaren een nieuwe coalitie te vormen, staat wel vast dat de vier ministers niet langer het vertrouwen van een meerderheid in de Staten genieten. Het ontbreken van vertrouwen kan namelijk op elke wijze komen vast te staan. Daarvoor is niet nodig dat in de Staten een uitdrukkelijke motie van wantrouwen wordt aangenomen. Ook zo'n brief is ruim voldoende. Naar aanleiding van de brief van 6 mei hadden de vier ministers dan ook onmiddellijk hun ambt ter beschikking moeten stellen. Het ging echter niet alleen maar om het ontbrekend vertrouwen in een aantal individuele ministers: feitelijk werd tegelijk ook een streep door de bestaande regeringscoalitie gehaald. Onder die omstandigheden ligt het voor de hand dat het hele kabinet zijn ontslag aanbiedt om daarmee de Staten in de gelegenheid te stellen vanuit een nulsituatie op zoek te gaan naar een alternatief. Daarbij heeft het demissionaire kabinet dan wel van zijn kant weer het recht om de zittende Staten te ontbinden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Zo kan de onenigheid met het parlement ter beoordeling aan het electoraat worden voorgelegd. En aldus is het ontbindingsrecht ook een nuttig wapen om te voorkomen dat het parlement al te snel de stekker uit een kabinet trekt. Het kan er namelijk toe leiden dat een partij of een individuele parlementariër zelf na de verkiezingen verzwakt of helemaal niet meer terugkeert. Vertrouwensregel en ontbindingsrecht vormen twee zijden van één medaille. Uiteindelijk komt dit de

Arjen van Rijn

FOTO JEU OLIMPIO

stabiliteit van het systeem ten goede.

Het ontbindingsrecht is een eenzijdig en ongeclausuleerd recht van de regering. Een demissionair kabinet is niet verplicht om de Staten te ontbinden, maar kan er ook van afzien. De fracties in de Staten mogen gewoon proberen een nieuwe coalitie te vormen die verder regeert totdat de totale zittingsduur van de Staten van vier jaar verstreken is. Het kabinet heeft het volste recht om de Staten die ruimte te laten en van ontbinding af te zien. Maar naar mijn mening bestaat er inmiddels materieel wel reden om de bal naar de kiezer terug te spelen en de Staten inderdaad te ontbinden. Voor de tweede keer in ruim een jaar doen Statenleden aan stuivertje wisselen, terwijl de kiezers maar moeten toezien. Het is zeer de vraag of zij in 2010 met hun stem het parlement een mandaat hebben willen geven voor drie opeenvolgende kabinetten van steeds weer wisselende kleur, nota bene met steeds dezelfde minister-president. Dat is niet erg geloofwaardig en sterkt niet het vertrouwen in het doel van de democratie. Als de Staten zo wispelturig zijn, dan wordt het tijd om terug te gaan naar de kiezer.

Het probleem is dat daarover binnen het nog zittende kabinet kennelijk verschillend wordt gedacht. Dat kan. De vraag is vervolgens wel, waartoe dat moet leiden. Hoe kan die impasse worden doorbroken? Volgens mij niet door een ontbindingsbesluit te forceren terwijl de minister-president zelf dit niet wil. De minister-

president is niet zomaar iemand, maar primus inter pares, het boegbeeld, de regeringsleider. Een ontbindingsbesluit betekent een inbreuk op de normale zittingsduur van het parlement. Dat is nogal wat en mag niet lichtvaardig gebeuren. Daarover zou binnen het kabinet consensus moeten bestaan. Ten minste behoort de minister-president er zelf achter te staan. Dat is geen harde regel, maar wel een kwestie van hygiëne en fatsoen.

Samengevat: de koninklijke weg zou in mijn ogen behoren te zijn dat het gehele kabinet Wescot-Williams zijn ontslag aanbiedt en liefst ook in een gezamenlijke beslissing de Staten ontbindt en nieuwe verkiezingen uitschrijft.

Als voor dit alles geen basis bestaat, omdat de vier ministers - in wie het vertrouwen expliciet is opgezegd - en de overige leden van het kabinet inclusief de minister-president op geen enkele manier meer met elkaar door één deur kunnen, dan is er een alternatieve route. Die ziet er als volgt uit: in ieder geval moeten de vier ministers in wie geen vertrouwen meer bestaat, ontslag nemen. Weigeren ze dat, dan handelen ze in strijd met de constitutie, en dan acht ik de minister-president op grond van diens bijzondere positie en algemene verantwoordelijkheid, alsmede gelet op de strekking van artikel 40 lid 2 Staatsregeling zonder meer bevoegd om de ministers te ontslaan. Naar mijn mening heeft de minister-president hiertoe ook de ruimte omdat nog niet is gebleken dat zij zelf niet meer over het vertrouwen van een meerderheid van de

Staten zou beschikken. Zij heeft dus nog altijd een mandaat. Het is weliswaar een mandaat van een andere meerderheid dan die tot dusver, maar die geeft voldoende basis om het systeem weer op gang te brengen. De minister-president zal over deze handwijze bovendien verantwoording tegen-

over de Staten moeten afleggen.

Na het ontslag blijft er een rompkabinet over van de resterende ministers die vervolgens naar goed gebruik ook hun ambt ter beschikking zullen moeten stellen en gezamenlijk alsnog zullen mogen beoordelen of zij al dan niet tot ontbinding van de Staten gaan besluiten. Als gezegd: naar mijn mening is er een goede reden om nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Maar ook hier geldt: het is het volste recht van een kabinet om van ontbinding af te zien en de Staten de gelegenheid te geven voor de rest van hun zittingsduur een andere coalitie in het zadel te elpen. Uiteindelijk zijn eind 2014 de kiezers in ieder geval weer aan het woord. Zij kunnen dan via de stembus laten weten wat zij van al dat tussentijdse politieke gedoe hebben gevonden.

Linksom of rechtsom: het wordt de hoogste tijd om het systeem weer vlot te trekken.

Deze bijdrage verschijnt vandaag in zowel de krant The Daily Herald op Sint Maarten als in het Antilliaans Dagblad op de Benaardwindse eilanden. Van Rijn is hoogleraar staatsrecht en staatkundige vernieuwing aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA) op Curaçao.